

N:o 7.

Af Herr J. Anderson i Tenhult: Om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående utredning på hvad sätt församlingar i så väl regala som patronella pastorat må erhålla rätt att sjelfva kalla prest.

Vår tid utmärkes genom sin oro och sina slitningar på det kyrkliga området. Enskilda nattvardsgångar, barndop förrättade af lekmän, lekmannapredikanternas allt mer och mer växande förtroende på bekostnad af de statskyrkliga institutionerna och deras vårdare, de öfver allt uppstående missions- och bönehusen, der kringresande lekmän inför talrika åhörare hålla andliga föredrag, medan församlingarnes kyrkor blifva allt fåtaligare besökta, allt detta jemte många andra tidens tecken tyckes utvisa att en brytning med det gamla förestår eller redan pågår, att statskyrkan, sådan den nu är organiserad, icke motsvarar folkets behof och religiösa åsigter, eller att presterskapet i allmänhet ej tillräckligt aktar på det andliga och tidsandans fordringar.

De religiösa meningarne äro många och skiftande, likasom åsigterna angående kyrkans organisation; den ene uttalar högt sin mening, att statskyrkan är till hinder för det religiösa lifvet, den andre ser med farhågor mot den tid, då statskyrkan, allt mer och mer undergräfd, slutligen ramlar.

Det tillhör statsmakterna att i en fråga af så stor vikt och betydelse hafva ögonen öppna och med uppmärksamhet följa de kyrkliga rörelserna för att kunna på ett förståndigt och lämpligt sätt leda dem inom sådana gränser att religionens helgd ej undergräfvos. Skall statskyrkan ega bestånd, måste orsakerna till brytningarne uppsökas och, om de befinnas hafva

sin grund i något missbruk, någon föråldrad och otidsenlig organisation, aflägsnas.

Männe icke sättet för tillsättande af prestmän är en dylik giltig anledning till missnöje med statskyrkan? Utan att vilja påstå att detta är det enda eller ens det väsentligaste skälet eller det, genom hvars undanrödjande den rådande oron skulle försvinna, är det dock min åsigt, att mycket skulle vara vunnet, om en rimligare prestvalsförordning blefve gällande.

Redan det, att församlingen, om den är konsistoriel, ej med sitt val får omfatta andra än de tre, som äro på förslag af konsistorium uppsatta, eller också eger rätt att tillkalla fjerde profpredikant, men då med afstående af rätten att välja, är ett nog stort tvång på församlingen. Men ännu större skäl till klagan hafva de regala pastoraten, i hvilka församlingsboarne tillåtas afhöra de af vederbörande domkapitel dem tillskickade profpredikanter, samt till och med afgifva sina röster på någon af de tre föreslagna eller på fjerde profpredikant, ifall sådan af de röstande kallats; men hela tillställningen är ett narrverk, ty tillsättningen sker uteslutande genom Kongl. Maj:t, utan att församlingens vilja blir gällande. Ofta händer till och med att ingen af dem, som varit ställda under omröstning, erhåller sysslan, enär Kongl. Maj:t kan utnämna äfven den, som ej anmält sig till afläggande af predikoprof. Allt detta är visserligen lagenligt, men det är en lagenlighet, som ej är förenlig med de uppfattningar, som nu för tiden vilja göra sig gällande. Underligt är ej, om församlingens lärare, på detta sätt tillsatt, har svårt att vinna det fulla förtroende, utan hvilket äfven den dugligaste själasörjares verksamhet är fruktlös, och helt naturligt är det, att församlingen med desto större ifver vänder sig till predikande lekmän.

Sant är att många skäl förr funnits för en sådan organisation som den nyssnämnda. Så var t. ex. för regements- och bataljonspredikanter, som under krigstid mot ringa ersättning, men desto större arbete och besvärligheter medföljde sin församling på krigsfot, ett regalt pastorat den välförtjenta belöningen, då kriget var slut. Att lärare och rektorer vid lärdomsskolor efter en ansträngande tjänstgöring under ett tiotal år på en tid, då lönerna efter våra begrepp voro orimligt små och pensionerna inga, slutligen, sedan de genom sin dubbla tjänstårsberäkning samlat tillräckliga meriter för förslagsrum, hugnades med regala pastorat, var från en sida sedt rättvist högt, och äfven kunde församlingen finna sig på den tiden

deri, om ej på andra grunder, genom gammal vana att i underdånighet foga sig efter högsta myndighetens vilja. I våra dagar, då sjelfstyrelsens grundsats tillämpas i ej litet omfång på det verldsliga området, synes konsekvensen fordra, att samma grundsats vinner någon mark äfven på det andliga.

Förhållandena äro nu också förändrade i de anförde fallen; regements- och bataljonspredikanter hafva en mot den till embetsgröromålen behöfliga tiden någorlunda god lön och kunna dessutom hafva andra anställningar. Lärare vid läroverken hafva fått löneförhöjningar samt anständiga pensioner och hufvuddraget af alla reformsträfvanden och löneregleringar under senare tider är att skilja skol- och prestbanorna dels genom olika kompetensvilkor, dels genom sådana regleringar att förflyttning från ena banan till den andra ej längre blir en befordran. Snart torde derfor äfven från det hållet all orsak bortfalla att bibehålla en inrättning som för församlingarna sjelfva medför så mycken olägenhet.

Ännu orimligare är tillsättandet af prester genom en patronus. Visserligen har det i några fall sin grund deri, att dennes företrädare egt mera än hälften af socknens jord, eller ock på egen bekostnad uppbyggt kyrka. Men efter så lång tids förlopp och sedan egendomen minskats, stundom ända till hufvudgårdens bibehållande, är ju orimligt, att en enda person, som nu har ett litet jordagods, skall ensam tillsätta själasörjare för alla de öfriga inom pastoratet. Det allmännas väl fordrar ett offer äfven på detta området.

Så länge nu gällande förhållanden, som betaga församlingarna rätten att sjelfva utse den själasörjare, de sjelfva aflöna, må man ej fälla alltför hårda omdömen öfver de församlingsmedlemmar eller församlingar, som visa en vår tid utmärkande kallsinnighet mot den allmänna gudstjensten och till och med bilda egna samfund, som mer eller mindre äro afvoigt stämda mot statskyrkan. På det verldsliga området kunna lagar och författningar tvinga till efterlefnad, äfven om tidsandan strider deremot, men på det andliga området visa alla tider, att sådant ej låter sig göra och att försvararne af de föråldrade institutionerna förlora minst genom undfallenhet mot tidsandan.

Den kolportörverksamhet, som nu förefinnes och ostridigt uträttat mycket godt, skulle onekligen burit ännu mera goda frukter om, ett närmare och innerligare förhållande från början varit rådande emellan dem och statskyrkans presterskap. Om kyrkorna då för lekmannaverksamheten

upplåtits, hade ej den klyfta uppkommit, som nu i de flesta fall skiljer församlingens lärare från den religiösa rörelsen, som uppkommit och fortgår inom större delar af vårt land.

Efter dessa i korthet framställda erinringar hemställer jag vördsamt, att Riksdagen behagade genom skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta utreda på hvad sätt församlingarna i så väl regala som patronella pastorat må sjelfva få rättighet att kalla den prest de önska.

Stockholm den 23 Januari 1884.

J. Anderson
från Tenhult.
